

cuadernos da esco- la dramática galega

N.º 5 Maio, 1979 - a Coruña

Dirección: FRANCISCO PILLADO MAYOR

Sta. Teresa, 18 - baixo

Coordinación: MANUEL LOURENZO



Pra Lupa e Alfonso Rodriguez
estes

AVENTURAS E DESVENTURAS DUNHA ESPIÑA

DE TOXO CHAMADA BERENGUELA que

te estrenou ua súa casa, cunlla
aberta

Manuel María

Manuel María

Maio, 1979

1

(FOLLA DE CARBALLO, ESPIÑA DE TOXO)

FOLLA DE CARBALLO.—Son a Folla de Carballo
agarrimada do ar.
A leve pinga de orballo
sobre min se ven pousar.

ESPIÑA DE TOXO.—Eu son a Espiña de Toxo,
espiña de toxo arnal.
Anque teño cara fera
nunca fixen nengún mal.

FOLLA DE CARBALLO.—Feridora, fera, mancas ao ar co teu xeito
de agulla. As anduriñas fuxen de tí. Eu son
suave. Doulle pousada aos paxaros.

ESPIÑA DE TOXO.—Teño feitura de agulla porque así son más
delgada. Sóio por eso.

FOLLA DE CARBALLO.—Todo o mundo che ten medo.

ESPIÑA DE TOXO.—Gardo e protexo, pola Primaveira, as miñas
frores marellos. As miñas frores, para que o
seipas, son a sorrisa da Primaveira. Os pegu-
reiros son meus amigos.

FOLLA DE CARBALLO.—Ti non tés amigos. Soñas desperta.

ESPIÑA DE TOXO.—Co meu coitelo afiado
firo o azul da mañá.
O aire queda cortado,
e faise entón craridá.

FOLLA DE CARBALLO.—Xa ollas, fires. Tés un coitelo. Estás
armada para facer o mal.

ESPIÑA DE TOXO.—Son así. Non fago mal a ninguén. E quero
ser a tua amiga.

FOLLA DE CARBALLO.—¡Imposible!

ESPIÑA DE TOXO.—¿Por que...?

FOLLA DE CARBALLO.—Porque non.

ESPIÑA DE TOXO.—Eso non é razón.

FOLLA DE CARBALLO.—Son unha señora
moi sefioreada,
amiga do vento
e mais da xeada.
Eu estou no outo,
num trono sentada.
¡Ti estás no chao
e non vales nada!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Pamplinas!

FOLLA DE CARBALLO.—¡Envexa! ¡Tesme envexa! A miña cór
verde dalle que cavilar ao azul do ceo, para
que te envexes.

ESPIÑA DE TOXO.—Eu non che teñio envexa nen a tí nen a nin-
guén. E non me cambeo por nengunha folla
de carballo.

FOLLA DE CARBALLO.—¡Que más quixeras ti!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Presumida!

FOLLA DE CARBALLO.—¡Insúltasme! ¡Fáltasme ao respeto! ¡A
min, que son unha Señora Folla de Carballo!

ESPIÑA DE TOXO.—Non che falto en nada. Non sexas enredosa
e trapalleira. Eres ti, que me tiras do xenio.

FOLLA DE CARBALLO.—¡Cala, famenta, que te esgano! ¡Ríllote
cos meus dentes a xeito de serra!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Que medo! ¡Astrévete, abusona!

(A FOLLA DE CARBALLO bótase sobor da
ESPIÑA DE TOXO.

Saen da escea pelexando)

ESCURO

2

(Un GARDA leva presa cunha gran corda,
esaxeradamente grande, a **ESPIÑA DE
TOXO**)

GARDA.— ¡Cala, que te mallo!
¡Mira que querer matar
e esfolar
á Follina de Carballo!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Perdoe, señor Garda! Eu non fixen nada malo. Foi ela quen me acometeu. ¡Xúrolle que non voltarei!

GARDA.— Cousa máis cativa
endexamáis vin.
¡Eres unha espiña
feroz e ruín!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Non fixen nada malo! ¡Eu nunca me metín con ninguén!

GARDA.— Agora, que te ves perdidíña, faste a mosca morta. Todas as espiñas espiñadas. ¿É verdade ou non?

ESPIÑA DE TOXO.—Eu non espiño a ninguén. Son boa e pacífica.

GARDA.—¿Si...? Imos ver, ¿Ti vas a misa...?

ESPIÑA DE TOXO.—Non.

GARDA.— ¿Cumples co precepto, pagas a contribución e fuches ao servizio?

ESPIÑA DE TOXO.—Non.

GARDA.—¿E áinda dices que eres boa?

ESPIÑA DE TOXO.—Si. É que eu non son unha persoa, que son unha espiña.

GARDA.—Logo, se eres unha espiña, eres mala.

ESPIÑA DE TOXO.—¡E dalle!

GARDA.—¡Sen faltar, eh! ¡Se me dá a gana, mexo por ti! Para eso son garda.

ESPIÑA DE TOXO.—Si, señor Garda.

GARDA.—¡Andando! ¡Hala, imos a xunto do Xuez!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Teña piedade de min, que non fixen nada! O único que fixen foi defendeme.

GARDA.—¡Todos os criminosos sodes uns caralavadas! ¡Se non vos cofiecerei eu! ¡Arreando!

ESCURO

3

(A **ESPIÑA DE TOXO**, dediante do **XUEZ**)

XUEZ.—¿Como te chamas?

ESPIÑA DE TOXO.—Chámome Berenguela. O codeso é o meu padriño e a Xesta é a miña madriña. Aínda que non sei se será ao revés. A Xesta é o meu padriño e...

XUEZ.—Eso non me interesa. Respóstame si ou non ao que che pregunto.

ESPIÑA DE TOXO.—Si, señor Xuez.

XUEZ.—Así que lle pegaches a Folla de Carballo, ¿eh?. Abusas de que eres unha espiña feridora. A probe Folla de Carballo non ten con que defenderse. E ti...

ESPIÑA DE TOXO.—Eu, señor Xuez...

XUEZ.—¡Ti, calas! Eu son o Xuez e, polo tanto, o que fala. ¿Entendiches?

ESPIÑA DE TOXO.—Si, señor Xuez.

XUEZ.—Despós de acometerlle ferozmente á infeliz Folla de Carballo áínda tés a caradura e a sinvergoncería de replícame.

ESPIÑA DE TOXO.—Eu non replicaba.

XUEZ.—¿Non, eh...? ¡E logo non me estás a replicar! ¡A min, que son o Xuez! ¡Aínda o negas! Estou perdendo a paciencia. E non me cabrees. Como me cabrees, heiche de dar para o cabelo.

ESPIÑA DE TOXO.—Eu... ¡Eu non fixen nada!

XUEZ.—¡Eres teimuda! ¡E áinda te astreves a mentir dediante de min! ¡Maleducada! ¡Larpeira! ¡Asesina!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Clemencia e perdón, señor Xuez!

XUEZ.—Agora mudas de trécola porque te ves perdida. E faste moi homilde, moi tal e que sei eu.

Mesmo diante da Xusticia

obras con torta malicia

facéndote a inocente.

De momento

vou facer un escarmento

exemplar e competente

para exemplo de toda a xente.

(Queda breves instantes mudo e cavigoso.)

Denantes de mandarte para a cadea, pagarás as atrocidades que cometeches; voute mandar a xunto do Alcalde para que che dea unhas leicións de cidadanía, a ver se sacamos algúñ proveito de tí, cousa que dubido.

ESCURO

4

(A ESPIÑA DE TOXO, dediante do
ALCALDE)

ALCALDE.—Eu son o Alcalde
dono da alcaldía.
E se quero déixote
sen cidadanía...
E ademáis, expúlsote da cidade.

ESPIÑA DE TOXO.—Si, señor Alcalde.

ALCALDE.—Se me peta, mándote poñer fóra do meu termo municipal, concello ou axuntamento, como prefiras.

ESPIÑA DE TOXO.—Si, señor Alcalde.

ALCALDE.—Imos ver, ¿Ti estás no censo?

ESPIÑA DE TOXO.—Si, señor Alcalde. Estou censada como ben rústico.

ALCALDE.—Ai, logo ben. ¿Pagas o alcantarillado?

ESPIÑA DE TOXO.—Non, señor Alcalde.

ALCALDE.—¿E a recollida da porcallada?

ESPIÑA DE TOXO.—Non, señor Alcalde.

ALCALDE.—¿E pagas os dereitos de voladizos?

ESPIÑA DE TOXO.—Non, señor Alcalde.

ALCALDE.—¿E a baixada de canalóns?

ESPIÑA DE TOXO.—Non, señor Alcalde.

ALCALDE.—¿E a subida de fumes e a baixada de choivas?

ESPIÑA DE TOXO.—Non, señor Alcalde.

ALCALDE.—¡Non, señor Alcalde; non, señor Alcalde! ¡Que non nen que pufetas! ¡O que eres ti é unha indeseable!

ESPIÑA DE TOXO.—É que eu non teño casa nem ando pola cidade. Servidora vive no monte.

ALCALDE.—O que eres ti é unha anarquista, unha separatista, unha vagamunda, unha drogada, unha espiña de mal vivir, unha pericona. Eso é o que eres.

ESPIÑA DE TOXO.—Eu, eu...

ALCALDE.—(Sae da escea a berros). ¡Señor Recaudador! ¡Señor Recaudador! ¡Veña cobrarlle os trabucos a esta Espiña Rebelde!

ESCURO

5

(RECAUDADOR e ESPIÑA DE TOXO)

RECAUDADOR.—Son Recaudador
da Recaudación.

¡Encho a miña bulsa
e o meu bulsón!

Recaudo diñeiro
contante e cabal,
sexa de papel
ou sexa metal.

Quero que me pagues
todos os trabucos.
¡Conmigo non valen
nen mañas nen trucos!

ESPIÑA DE TOXO.—Eu non teño diñeiro.

RECAUDADOR.—¿Non, eh...?

ESPIÑA DE TOXO.—Non.

RECAUDADOR.—¿E non tés quen cho preste?

ESPIÑA DE TOXO.—Non.

RECAUDADOR.—¿Non tés un eido, unha navalla, un dente de
ouro, unha camisa, unha entrada de fútbol...?

ESPIÑA DE TOXO.—Non, non teño nada.

RECAUDADOR.—¡Non é posible! Teño que cumplir coa miña obri-
ga e cobrarche os trabucos e impostos ademais
dos recargos. Pro, ¿non tés nada de nada?
¡Cavilao ben!

ESPIÑA DE TOXO.—O único que teño é o marelo das miñas fro-
res. Agora non dispono de nengunha. Teño
que agardar que chegue a Primaveira.

RECAUDADOR.—¡Que pecado! ¡Que herexía meirande! ¡O marelo
das frores non vale nada! ¡Que herexía! ¡Teño
que chamar polo Crego para que esconxure a
esta herexe!

(Sae da escea berrando)

¡Señor Crego, señor Crego!

ESCURO

6

(O CREGO e ESPIÑA DE TOXO)

CREGO.—¡Oh, Espiña de Toxo
á que ollo con noxo
no poder do mal,
no lume infernal,
baixo a pouta de Belial!
¡Espello de concupiscencia,
tulla de incontinencia,
celeiro do pecado
que vas contra o mandado
sementando a guerra
pola extensión da terra!

¡Ven
a cen
polo camiño do ben!
¡AMEN!

Di: ¡AMEN!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Amén!

CREGO.—¡Máis forte, máis forte!

ESPIÑA DE TOXO.—(a berros). ¡Amén, amén, amén!

CREGO.—Verdadeiramente, esta Espiña de Toxo ten o Demo me-
tido no corpo! ¡Arrénégote, Satanás! ¡Dios me lo per-
done, Señor! ¡Salva sea la parte! ¡Amén, amén!

ESCURO

7

(O GARDA leva a ESPIÑA DE TOXO atada
polo pESCOZO cunha gran corda)

GARDA.—¡Arre! Estou desexando perderte de vista e deixarte xa dunha vez nun lugar seguro.

ESPIÑA DE TOXO.—Non tires tanto, que me mancas.

GARDA.—¡Estache ben merecido! ¡Todo é pouco! ¡Pérdense as do aire!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Eu non fixen nada!

GARDA.—¡Xa coñezo esa trécola! Imos, que non teño tempo que perder. Teño que ir beber as miñas cuncas ao Carrazúa, ao Blusas, ao Arañeira, a onde me pete...

ESPIÑA DE TOXO.—A moitos lugares vas.

GARDA.—É que teño moita sede

ESPIÑA DE TOXO.—O que che pasa é que eres un bêbedo.

GARDA.—¿Eu un bêbedo...? ¡Mide as tuas palabras, que son unha autoridade!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Que máis quixeras! Se me deixas fuxir, douche un bocoi de viño.

GARDA.—¿E onde o tés?

ESPIÑA DE TOXO.—Agora non o teño. Daríacho así que me deixaras fuxir.

GARDA.—Olla que eres lista. ¡Andando para a cadea!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Eu non fixen nada! ¡Eu son inocente!

GARDA.—(Cantando como fan os nenos.)

¡A Espiñña é inocente!
¡Inocente
como un nabo da semente!

ESCURO

8

(A ESPIÑA DE TOXO co CARCELEIRO)

CARCELEIRO.—(Pechando a ESPIÑA DE TOXO na cadea.)

¡Eu son o Carceleiro
da Cadea Principal!
¡O que custodia ao rateiro,
ao ladrón e ao criminal!
Por pericona e boa prea,
Espiña tola e ruín,
¡tés cen anos de cadea
ben gardadiña por min!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Non entendo nada! ¡Eu non me metín con ninguén! ¡A ninguén lle faltei! ¡Que inxusticia más grande! (Rompe a chorar e a saloucar.)

CARCELEIRO.—¡Agora choras! ¡Non chorabas cando lle acometeches a Folla de Carballo! ¡Larpeira! ¡Asesina! Estarás na cadea deixa que che se pudran os ósos. ¡Vas botar cen anos e un día nesta cadea!

ESPIÑA DE TOXO.—¡Non hai xusticia! ¡Eu non lle acometín a Folla de Carballo nen a ninguén! ¡Son de natural pacífico!

CARCELEIRO.—¡Ainda tés que decir, desvergoñada! ¡Anarquista! ¡Dexenerada! ¡Separatista! Intentabas esborrallar a Cultura e a Civilización. Mentícheslle ao Xuez, bulrácheste do Grego, non respetaches ao Señor Alcalde, négaste a pagar impostos e trabucos. ¡E dices que non fixeches nada! Menos mal que para algo estamos os gardas e cerceleiros.

ESPIÑA DE TOXO.—¡Eu digo a verdade! ¡Non hai derecho ao que facedes comigo!

CARCELEIRO.—(Asegurándose de que está todo pechado, revisando os candados.) ¡Ai quedas presa e ben presa, atada e ben atada! Eu vou botar un subastado cos meus compadres os gardas! ¡Ha, ha, ha!

ESCURO

9

(ESPINA DE TOXO na cadea. Logo, o ESPIRITO DO MONTE. A ESPINA DE TOXO asomando por unha fiestra, ainda que grande, chea de reixas e de barrotes moi grosos.)

ESPIÑA DE TOXO.—¡Ai de min! ¡Ai de min, que son perdidía! ¡Levo cadea para anos e anos! ¡Aquí, detrás destas reixas, destes ferros irei esmorecendo pouco a pouco, murchándome, sen esperanza de voltar a ollar a luz do sol! (Chora e salouca.)

ESPRITO DO MONTE.—Espiña de Toxo, Espiñña de Toxo, Berenguela. ¡Berenguela!

ESPIÑA DE TOXO.—¿Quen me chama?

ESPRITO DO MONTE.—Son eu. O Esprito do Monte, que veño por ti. ¿Non me recoñeces?

ESPIÑA DE TOXO.—¡Claro que te recoñezo! ¿Mais, como poderei fuxir?

ESPRITO DO MONTE.—Teño poder para eso e para moito máis. Para eso eu son un espírito.

ESPIÑA DE TOXO.—¿E non darán connigo?

ESPRITO DO MONTE.—Non teñas medo. Os teus perseguidores nada poderán contra ti nen contra min. Fóra do asfalto, eles non son ningún.

ESPIÑA DE TOXO.—Non te fies. Teñen todo medido, espiado, retratado, catastrado, contabilizado, apuntado nuns libros.

ESPRITO DO MONTE.—Eu levareite á bouza más perdida. Ao monte más soedoso. Alí terás por compañeiras ás nubes que pasan, aos animais ceibes, aos aires puros e vagamundos. Alí serás ceibe.

(O ESPRITO DO MONTE sopla, e caen esborrallados os muros da cadea)

ESPIÑA DE TOXO.—(Dando brincos.) ¡Ceibe! ¡Ceibe! ¡Ceibe!

ESCURO

Portada: XAN GONZÁLEZ

Imp. Suces. de Abascal - La Coruña

D. Legal C. 111 - 79